

István Zsuzsanna

A CÍM EGY JÓKORA BÁB- SZÍNHÁZI GYEREKKIÁLTÁS, AMI MEGNYITOTTA A NAGY- VÁRADI FUX FESZTET

**VI. Fux Feszt, az Erdélyi Magyar Hivatásos Bábszínházak Fesztiválja,
2023. október 7–13., Nagyvárad**

Ha az első bekezdés helyett egy hangfájl állhatna, akkor a beszámolómm egyetlen lelkes kiáltással kezdődne, ami betölti az izgatott gyerekektől teli termet. Ez az őszinte öröm, amivel az előadásokat várják, megerősít abban, hogy bábszínháznak lennie kell.

A nagyváradai Szigligeti Színház Lilliput Társulata által kétévente megszervezett Fux Feszt, az Erdélyi Magyar Hivatásos Bábszínházak Fesztiválja nemcsak színesíti a bábszínházi évadot, hanem lehetőséget teremt arra is, hogy a résztvevők itt játszva és egymás előadásait megtekintve beszélhessenek arról, milyen sikerek és kihívások jellemzik ezekben az utóbbi időkben az erdélyi bábszínházak működését és mindennapjait. Október 7. és 13. között, az idén hatodik alkalommal megrendezett fesztiválon öt erdélyi magyar bábtársulatot láthatott a közönség; ennek keretén belül került bemutatásra a nagyváradai Regina Maria Színház Arcadia Társulatának új előadása; továbbá a fesztivál vendégei voltak a kaposvári BábSzínTér Pályi Jánossal, a debreceni Csicsogó Bábszínház és a pécsi MárkusZínház is. Különböző megjelenítési technikájú és témájú előadásokat láthattunk, ezekre most négy olyan szempont (zeneiség, a régi és új mesék színpadra vitele, a tizenéves korosztály megszólítása és az interaktivitás) szerint gondolok vissza, amelyek hasonló megoldásokra és célokra mutatnak rá a társulatok tevékenységében. Az erdélyi bábszínházak változatos repertoárral várják a gyerekeket a legkisebbektől a nagyobbakig, és gyermekszínházakként olykor nemcsak bábos, hanem más műfajú előadásokat is színre visznek. Felismerhető ugyanakkor, hogy keresik azokat a formákat, amikkel megtarthatják a tizenéves korosztályt is, és ezt a fesztiválra hozott előadásokban nem feltétlenül bábokkal tették.

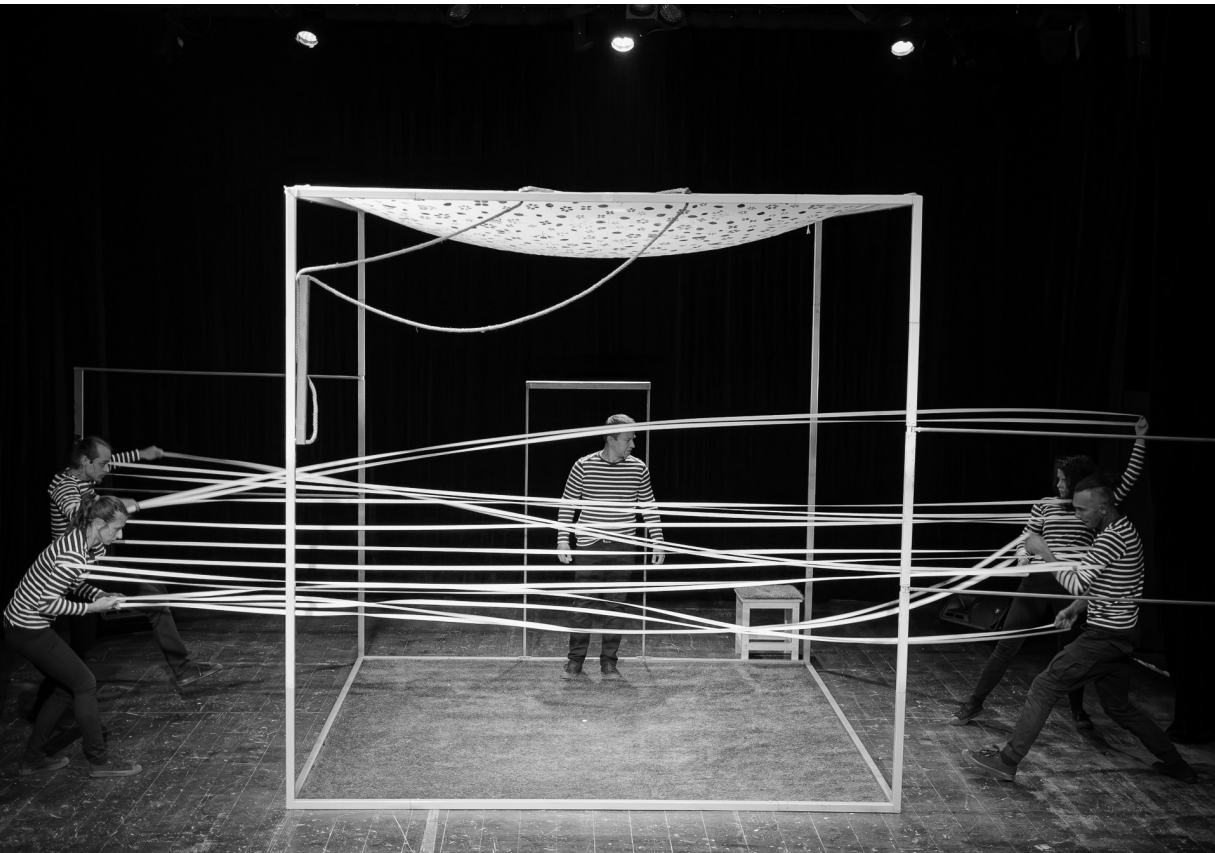
A Lilliput Társulat és a Nagyvárad Táncegyüttes az első napon Fekete István *Tűskevár* című regényének musicaladaptációját játszotta, melyet iskolásokkal közösen vittek színre. Ez a program, amivel a társulat közösséget formálva játékokra hívja a fiatalokat – korábban a *Valahol Európában* került hasonlóképpen megrendezésre –, az említett korosztályt közvetlenül is a bábszínház közelében tarthatja. A történet szerint Tutajos és Bütyök a nyári vakációra Matula bácsihoz kerülnek, és a természetben töltött idő alatt számtalan új tapasztalat éri őket. Az élővilág rejtelmeibe beavatott gyerekek kalandjai, melyeket együtt élnek át, barátságukat is megerősíti. A főszereplők és az előadás többi gyerekszereplője is lelkesen és ügyesen játszanak, a két társulat tagjaival együtt előadott musical a közönség, a kisebbek és nagyobbak számára egyaránt élvezhető és

maradandó élményt nyújt. Az előadás fontos szereplője még a bábbal megjelenített Csikaszk kutya: amikor a puli feltűnik a nézőtéren, elevenléte átragad a felélénkülő közönségre.

Az Udvarhely Bábműhely és a temesvári Csiky Gergely Állami Magyar Színház *PETŐFI-SZELFI* című koprodukciója a 200 éve született költőt a mai világba emeli be. Az előadást közvetlen stílusú, verses-zenés-mozgásos-rappes előadásmód és szöveggörnyezet jellemzi. Utóbbinak alapja a szerző, Szabó Attila elmondása szerint Esterházy *Petőfi, a légtornász* című írása, amiből kiindulva az előadásban a fiatalok Petőfi forradalmár, magyar hazafi alakjával, a szerelmes és tájleíró költővel mai hasonlatokkal élve ismerkedhetnek meg. A dalok frappáns szövege és a ritmusos rap fellazítják az előadás talaját, amelyben versek is helyet kapnak, azonban még így is nagyon nehéz azt a színészi közlési módot és azokat a formákat megtalálni, amelyeken keresztül egy kamasz mindennapi életében Petőfi nemcsak modern, hanem hozzájuk közelebb kerülve mai tud lenni. Szép az előadásnak az a pillanata, amikor bábszínházi gondolkodókhhoz hasonlóan egy-egy elhangzó vers képi világát, a megáradó Tiszát, a ködöt és a felhőket hullámzó gumiszalagokkal jelenítik meg.

Szintén a Petőfi-év apropóján és a fiatal közönséget megcélozva vitte színre a marosvásárhelyi Ariel Ifjúsági és Gyermekszínház a *János Vitézt* egy élőzenés, egyszerreplős előadásban. A háttérben egy homokanimáció egy-egy statikus képét láthatjuk, az ebben rejlő mozgás és változások elmaradnak. Petőfi elbeszélő költeményének teljes szövege elhangzik, és bár Szabó Dániel ügyesen vált a szereplők és a helyzetek keltette hangulatok között, az előadás formája talán több színházi eszközt igényelne. Annak a korosztálynak, amely a mesevilágot épp eltartani próbálja magától, Kukorica Jancsi alakját talán még inkább élővé tehetné az, ha kalandjának mozzanatait a kamaszok mindennapjainak nehézségeivel, jellemzőivel találkozná.

PETŐFI-SZELFI, az Udvarhely Bábműhely és a temesvári Csiky Gergely Állami Magyar Színház koprodukciója. Fotó: Vigh László Miklós

Brémai muzsikuskok, Regina Maria Színház,
Arcadia Társulat, Nagyvárad. Fotó: Vigh László Miklós

A kisebbek azonban vágnak a mesékre, a társulatok egyértelmű és elengedhetetlen célja a szerethető és tanulságos mesevilág megteremtése. Az erdélyi bábjátékra jellemző, hogy életben tartja a népmeséket is egy-egy adaptáció színrevitelével. Az Udvarhelyi Bábműhely és a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem mesterszakon végzett bábszínész hallgatói az *Aranyszívű Juliskát* hozták el a fesztiválra. A szép, népies látványvilágú és gyakran zenével, dalban mesélő előadásban Juliska azt tapasztalja, hogy bármilyen jó mostohaanyjához és mostohatestvéreihez, bármilyen készségesen és jó szándékkal látja el feladatait a királynál, csak kigúnyolják és kihasználják. A növények, az állatok viszont, és később még az emberek is hálával fordulnak felé, így arany szívűségéért idővel mégis hála jár. Fontos gondolatot hordoz ez a bábos mese, amelyben egyszerre vannak jelen csodálatos szereplők – mint a beszélő káposztakirály vagy az aranyszörű kecske – és az olykor komor, de igazságos valóság. A sepsiszentgyörgyi Cimborák Bábszínház egy, Bartók által gyűjtött gyerekdalból kiindulva hozott létre teljes élőzenés előadást, ez lett az *1x1 királyfi*, amelyben a jól ismert dalamon kívül főként népdalok, de operettrészlet, zongorajáték, hegedű, gardon is hallható.

Mindez felveti annak a lehetőségét, hogy a gyerekek különböző hangszerek, eltérő műfajú dalok által érezzék meg a különbséget az egyes szereplők és motivációjuk között. A bábokat használó előadásba lendületet vitt a kocsis alakító Daróczi Klarissza játéka.

Az egymással szemben álló jónak és rossznak a megjelenítése fontos a gyerekek számára, a gonosz legyőzése lényeges pontja a történeteknek. A vásári bábjátékoknak is elemi része ez, és a humor, amivel a gonoszt így vagy úgy elverik, magabiztos erőt jelent a rosszon való felül-emelkedésben. A fesztiválon most két vásári bábjurat is láthattunk. A kaposvári BábSzínTér Pályi János által játszott *Vitéz László és az elátkozott malmot* című előadásában a palacsintasütős Vitéz László bátran száll szembe a malmot megszálló ördögökkel, szellemekkel, majd a hazug, félreismert molnármestert is mósresre tanítja. Az előadás végeztével Pályi János a gyerekeknek bátorságkártyákat osztogatott – nagyszerű ötlet ez arra, hogy a gyerekek a vicces csihi-puhi után a gonosz szereplők legyőzésének jelképeként a hősfigura életvidám bátorságát vigyék magukkal. A kolozsvári Puck Bábszínház *Pulcinella, kutyabaja* című előadásában a kesztyűs bábokkal játszó Szűcs Tamás az eredeti Pulcinella-történetől eltérve kissé naiv ördögfigurát talált ki, aki jópofa kutyájával a rábizott rosszaságokat is már-már kedveskén követi el, az úgymond főgonosz pedig a csak hallható ördög-apa. A debreceni egyszemélyes Csicsogó Bábszínház előadója, Új Judit egy bőrröndben tartja mesevilágát, és ahogy azt kinyitja, a szereplők és világuk megelevenedik. *Kökény Matyi* történetét élőzenével kísérve főként pálcás papírbábokkal és cserélhető képdíszletekkel jeleníti meg, ezek egyszerűségükkel is lekötik a mesét kíváncsian hallgató gyerekek figyelmét, melyben a gyermekeit sorra elvesztő édesanya végül már csak a kökényszemnyi fia

erejében bízhat. A népies látványvilágban Új Judit is szokatlan ördögalkot formált meg, aki izmos felsőtesttel, szivecskés alsógatyában jelenik meg a gyerekek előtt, ezáltal nevetség tárgyává téve a gonoszt.

Az erdélyi társulatok gyakran visznek színre olyan előadásokat, amelyekben az óvodások és iskolások a királyfik, királylányok, szegénylegények vagy épp az állatok birodalmába kerülnek. A nagyváradi Arcadia Társulat *Brémai Muzsikuskok*-feldolgozása a négy állathoz négy impresszáriót képzelt el, akik a zeneiparba való betörésükért felelnek. A gyerekelőadások zeneiségét fontosnak gondolván dönthettek amellett az alkotók, hogy ekképpen is frissítik az ismert Grimm-mesét: az állatok vagány zenekarrá állnak össze, és – ismét ez a műfaj – modern rapszámokat adnak elő. A Lilliput Társulat *Nyolckor a bárkán* című előadásában Ulrich Hub történetét a rendező, Lélek Sándor Tibor egy gyerekekhez közeli látványvilágba helyezi, kedves pingvinbábok teszik fel és mondják ki a létünkkel és Istennel kapcsolatos kérdéseinket, kétségeinket. A Király Péter által szerzett dalok jókedvűek, fülbemászóak, és össze is foglalják azokat a gondolatokat, amiket a Noé bárkájára készülő három pingvin és a galamb párbeszéde hangsúlyoz ki. A precízen mozgatott bábkok játékából és a szövegből árad a humor, de mind a gyerekek, mind a felnőttek ki-kihallhatják a mélyebb gondolatokat, persze korosztálytól függően éppen azt, ami őket foglalkoztatja.

A zenére, dalokra épülő előadások között egy valódi koncert is került a fesztivál programjába *Jöjj vissza, vándor* címmel, melynek előadója, Kovács Péter „Kovax” szóban és énekben nemcsak saját zenei pályájáról, hanem édesapjáról, a bábszínház egykori tagjáról is mesélt. Zeneszbarátokkal és a bábszínészekkel együtt emlékezett Kovács Györgyre, egykori kollégára, a fesztivál névadójára, Fux Pálra, és a bábszínpadra szerzett dalain keresztül az egykori zenei tanácsadóra, Dankó Jánosra. A koncert végén a bábszínészek egy bábetűddel kísérték a zenei élményt, ezt pedig a Szigligeti Társulat néhány színészével és a közönséggel való közös éneklés

Pulcinella, kutyabaja, Puck Bábszínház, Kolozsvár. Fotó: Vigh László Miklós

zárta, a nemrég bemutatott *A padlás-előadásból* idézve: „mert kell egy hely”, és lehessen most az nekünk a színház, a bábszínház.

A fesztivál több előadása lehetőséget adott a néző és az előadó közötti interakcióra, mi több, láthattunk olyan előadásokat is, amelyek a gyerek és a báb közvetlen kapcsolatára épülnek. A korábban említett *Pulcinella, kutwabaja* című vásári bábjátékban Szűcs Tamás jól időzített kiszólásai meglepik és nevetésre készítetik a nézőket. Pályi János a *Vitéz László*ban végig a közönséggel együtt játszik, a gyerekek hozzászólásaikkal és éberségükkel segítik a jókedvű és szerethető Vitéz Lászlót. A már említett bátorságkártyák az előadás végén az előadó és közönség közötti kapcsolatteremtés eszközei is. A pécsi MárkusZínház *Egyszer voltam...* című babaszínházi előadása a kisgyermek első tapasztalatait, élményeit, a természeti jelenségek felfedezését, az édesanya és édesapja, a család felismerésének pillanatát jeleníti meg. Az élőzenés árnyjáték végén az előadók magukhoz hívják a gyerekeket, hogy megmutassák nekik a fények és árnyékok rejtélyeit, így lehetőség adódik az együttjátszásra a megismert tárgyakkal és árnyakkal. A Cimborák Bábszínház zenés előadása szintén bevonja a gyerekeket, akik együtt énekelnek a rossz döntést hozó kocsissal, azonban talán ezt feloldhatná egy újabb közös éneklés fel- és elismertetve a jószág fontosságát.

A Csicsogó Bábszínház nézőteret átalakító előadásán a gyerekek a földön, szőnyegen ülnek, a mesélő hozzájuk szól, egy-egy jelenetnél konkrétan beemeli őket a játékba. Oláh Anikó Katalin, a Lilliput Társulat bábszínésze olyan erdei világot jelenít meg *Verselő Verserdő* című előadásában, amiben a kicsiket élőzene, mondókák, dalok veszik körül, ahogy itt is egy szőnyegen, elképzelt tisztáson üldögélnek. A gyerekek valóságosnak érzik az erdőt, a kisfiúra emlékeztető manócskát, az erdei állatokat, és felszabadulva, lelkesen bele-beleszólnak a történesekbe, így nem kis feladat a bábszínészek számára, hogy a megszólalásaikat figyeljék, arra reagáljanak, esetleg beépítsék az előadásba, persze annak eredeti dramaturgiáját megőrizve. A környezet, amit teremtenek, tovább is ott tartana, hogy még több gyerekverset halljunk. Az előadás jó példa arra a bábos interaktivitásra, amelyben a gyerekek részei a szereplők élményeinek, és valóban testközelbe kerülnek a bábokkal.

Ha az utolsó bekezdés helyett most állhatna itt is egy hangfájl, akkor a fesztiválbeszámolómat egy nagy, lelkes kiáltással fejezném be, ami betölti az izgatott gyerekektől teli termet. Most már felnőtt nézőként minden alkalommal megirigylem ezt az ösztönös kiáltást, ami közösséget, várakozást, kíváncsiságot jelent. Az erdélyi bábszínházak minden külső nehézség ellenére odaadóan dolgoznak a műfajért és a gyerekekért, legyünk hát nyitottak és kíváncsiak a színházra és a bábművészetre is. És amikor a nézőtér elsötétül, ott bent, legbelül talán felkiált az a kisgyerek.